

Aina Moll

LA NOSTRA LLENGUA

Segona edició

EDITORIAL MOLL
MALLORCA
1994

Col·lecció TOMIR n.º 15

tat d'arribar a un consens que, un cop aconseguit, és garantia de bon rendiment.

Amb molt bon criteri, centres i institucions estan d'acord a dur endavant la catalanització dels centres d'una manera gradual, començant pel parvulari i el cicle inicial per anar progressant de curs en curs, a la EGB; i amb el mateix sistema, o amb la introducció paulatina d'un parell d'assignatures en llengua catalana, a BUP.

Situació actual

Segons va dir el Director d'Educació al programa *La Nostra Llengua*, tenim implantat en aquests moments l'ensenyament *del* català a tots els nivells, des de parvulari fins a COU (el curs 1988-89 ha estat el primer en què s'ha exigut passar una prova de català a l'examen de Selectivitat que dona accés als estudis universitaris); tots els professors de català de BUP, FP i COU tenen la titulació correcta. A EGB hi ha professors sense titulació que els acrediti per ensenyar català; el problema es resoldrà amb els cursos de reciclatge i amb les places específiques de Professor de Català. Quant a l'ensenyament *en* català, ell creu que tots els centres que el volen el tenen, i que no hi haurà inconvenient per ampliar el nombre d'escoles que s'hi dediquen –que xifra en unes vuitanta–, a mesura que ho vagin demanant.

És molt possible que la visió del senyor Crespí sigui excessivament optimista, i segurament molta gent trobarà que també ho és la que he presentat jo en aquest recompte. Consti, però, que el panorama que he pintat no és precisament de color de rosa: les dificultats són enormes i molt variades, i vuitanta escoles que fan –total o parcialment– l'ensenyament en català són molt poca cosa, comparades amb les que ho fan encara tot en castellà. Evidentment, no estam en situació de repicar campanes. Però és evident també que la part més difícil ha estat feta, que hi ha gent que treballa amb entusiasme per la normalització i que les resistències disminueixen. Reconèixer-ho no és fer una proclama triomfalista, sinó un crit de coratge per mantenir l'esforç i convocar-hi noves col·laboracions.

XIX. La normalització lingüística als mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació constitueixen un altre gran àmbit d'ús de la modalitat estàndard de llengua, i són indispensables en tota comunitat lingüística normal.

Sovint es debat, en converses entre sociolingüistes, si els mitjans de comunicació són o no més importants que l'escola, per a la normalització d'una comunitat lingüística, i concretament de la nostra. Jo pens que aquests dos àmbits i el de l'Administració formen el tríode de la plataforma que sustenta una comunitat, i que si una qualsevol de les tres *potes* falla, la societat no s'aguanta. L'escola és més important des del punt de vista de la formació de ciutadans capaços de *viure* en la nostra llengua, de fer-ne un ús actiu en tota circumstància. Els mitjans de comunicació només exigeixen –i per tant, només proporcionen– un coneixement passiu de la llengua, la capacitat de comprendre-la (per això hi ha castellanoparlants capaços de llegir diaris i llibres en català i d'entendre perfectament les pel·lícules que passen per televisió, que no s'atreveixen a expressar-s'hi en una conversa senzilla). Però tenen el

gran avantatge de posar la llengua a l'abast de tots i cadascun dels ciutadans, sobretot la ràdio i la televisió, que entren a totes les cases. Donat l'alt percentatge de població adulta immigrada, només aquests mitjans poden assegurar la comprensió generalitzada de la llengua, i per tant fer-ne possible l'ús normal per part dels autòctons sense marginar ningú.

Marc legal

El Títol III de la Llei de Normalització Lingüística (articles 27 a 32) està dedicat als mitjans de comunicació social. Però en aquest camp la potestat coercitiva de la Llei és molt menor que en els àmbits de l'Administració i l'ensenyament, ja que els poders autonòmics no tenen competència directa sobre cap dels mitjans actualment existents a les Illes Balears.

L'article 28.1 estableix que *el català ha de ser la llengua usual en emissores de ràdio i de televisió i en altres mitjans de comunicació social de titularitat de l'Administració Autònoma o sotmesos a la seva gestió*; l'article 29.1, que *el Govern de la Comunitat Autònoma garanteix el dret dels ciutadans a ser informats pels mitjans de comunicació social tant en llengua castellana com en llengua catalana*, i el 29.2 que *els ciutadans tenen dret a utilitzar el català, oralment i per escrit, en condicions d'igualtat amb el castellà, en tots els mitjans de comunicació social de les Illes Balears*.

La resta dels articles d'aquest títol obliguen el Govern de la Comunitat Autònoma a promoure la llengua i la cultura catalanes en tots els mitjans de comunicació (article 27), a col·laborar amb altres Comunitats Autònomes de llengua catalana en matèria de ràdio i televisió i a facilitar als ciutadans de les Balears la recepció de les emissions en llengua catalana dependents d'altres Comunitats Autònomes (article 30, punts 1 i 2); a promoure la normalització lingüística de TVE-Balears (art. 30.3), a fomentar la producció de cinema, teatre i llibre en llengua catalana (art. 31), i a *donar suport econòmic als mitjans de comunicació que emprin la llengua catalana de forma habitual* (art. 32.1).

Els poders públics de les Balears no han emprès la creació de canals propis de ràdio i televisió, com han fet els de Catalunya, de la Comuni-

tat Valenciana i d'altres Comunitats Autònomes; però han complert l'obligació de garantir-ne la possessió als ciutadans que la Llei els imposa, donant suport econòmic a la societat Voltor per a la instal·lació i manteniment dels repetidors que permeten la recepció de TV3 Televisió de Catalunya i de les emissores de ràdio dependents de la Generalitat de Catalunya, i al projecte de recepció del Canal 33 català i del Canal 9 de la Televisió Valenciana.

Això haurien de tenir-ho ben present els qui irresponsablement han pretès, en diferents cartes als directors de diari, "justificar" l'atemptat al repetidor de TV3 d'Alfàbia al·legant que "el repetidor és il·legal". El repetidor és ben legal, ja que amb ell es compleix la Llei de Normalització a les Illes Balears, i el suport que rep de les Institucions de les Illes respon a un mandat explícit de la mateixa Llei. És ver que no ha rebut encara la legalització del Govern de l'Estat que té sol·licitada, i en aquest sentit està "pendent de legalització"; però és de suposar que aquesta mancança –del Govern Central, no del Balear ni de Voltor– no durarà gaire, ja que el Govern d'un Estat de la Comunitat Europea, que s'ha compromès a tenir una ràdio i una televisió sense fronteres, no pot posar fronteres entre Comunitats Autònomes del seu propi territori.

El Govern Balear ha col·laborat també amb TVE-Balears, en diferents programes de promoció de la llengua i la cultura catalanes, i per iniciativa unànime del nostre Parlament demanà per als illencs la programació catalana de TVE-Catalunya, a les franges d'horari que no cobreix TVE-Balears. Val a dir, però, que aquesta programació està feta per a l'àmbit concret del Principat de Catalunya, de manera que una part dels seus espais tenen poc interès per als illencs (per exemple, el dedicat al Parlament, que es refereix exclusivament al Parlament català), i això provocà moltes queixes de ciutadans que volien veure la programació de Madrid –no per motius de llengua, sinó de contingut–. Per satisfer-les, el Govern sol·licità la recepció de les dues programacions, però fins ara no s'ha aconseguit: sembla que hi ha problemes tècnics o econòmics que ho fan difícil, i si no hi ha noves gestions encaminades a mantenir la connexió amb Catalunya amb desconexions dels programes massa locals (que serien cobertes pel seu equivalent de TVE-Balears), correm el perill de perdre definitivament aquestes hores de programació catalana, que tenim el dret de reclamar...

Ràdio-Televisió Espanyola, per part seva, ha treballat també per la normalització, emetent el seu programa regional de Balears íntegrament en català i incorporant-hi *La Nostra Llengua*, i creant Ràdio 4, que també fa tota la programació en la llengua territorial.

L'entrada de les televisions privades pot representar una pèrdua considerable per a les llengües no castellanques de l'Estat, si no s'hi promou, amb les negociacions adients, un sistema de desconnexió regional com el de TVE. En canvi, esperam molt de la legalització de ràdios municipals i de televisions locals, que sens dubte reservaran un gran lloc a la llengua pròpia de cada territori i prestaran a la normalització un servei comparable al de la premsa forana.

Necessitat de normalització en els mitjans de comunicació escrits

A l'espera del nou panorama ràdio-televisiu que determinaran la televisió privada i la ràdio i televisió locals, en aquests moments la situació és molt millor en mitjans de comunicació àudio-visuals que en els escrits. El fet s'explica perquè no hi ha cap mitjà escrit de titularitat pública, i l'empresa privada no ha tingut cap iniciativa normalitzadora. Tampoc no ha sorgit cap iniciativa popular que, com Voltor, prengués la responsabilitat de posar remei, amb el suport de les Institucions, a aquesta mancança.

És ver que tenim una premsa forana que presta gran servei a la causa de la normalització, amb moltes publicacions exclusivament en català i altres de bilingües, molt ben introduïdes dins el seu àmbit local: en el programa *La Nostra Llengua* vam donar notícia de la revista de Campanet, que n'és un bon exemple, i en vam mostrar alguna altra, tot fent constar que n'hi ha moltes més.

Però en premsa diària depenem totalment de Catalunya, d'on ens arriben "Avui" i "Diari de Barcelona". En canvi no arriben ni el "Punt Diari" de Girona (que a més publica setmanalment el "Punt de Catalunya-Nord", única premsa escrita en català a la Catalunya francesa, on té gran acceptació), ni "El Nou 9", ni "Regió 7", que són de difusió provincial o comarcal i estan escrits totalment en català; ni tampoc una

sèrie de diaris bilingües, en què la proporció del català augmenta constantment. Aquí no en tenim cap. I no s'explica que sigui així, ja que les Balears tenen una població més de cinc vegades superior a la de la província de Girona, que manté amplament el "Punt Diari", totalment en català, i el "Diari de Girona" (abans "Los Sitios"), bilingüe, però amb presència creixent de la llengua catalana.

És molt important que a les nostres illes també surtin en aquest camp iniciatives de normalització. Hi ha diversos camins: fundar un diari nou, com l'Avui o el Punt Diari; catalanitzar-ne un de castellà, com el Diari de Barcelona i, més recentment, el Diari de Lleida, o introduir progressivament el català en els diaris castellans, com el Diari de Girona, el Diari de Lleida en una primera etapa, i altres. Això darrer ja es fa en els nostres diaris, però no de forma que se'ls pugui considerar bilingües, ja que es tracta només d'articles de col·laboració o de seccions molt locals, a part de les cartes al director i, d'un cert temps ençà, les esqueles mortuòries. Per cert que aquest fenomen de la normalització "funerària" es dona també a Barcelona, on el diari "La Vanguardia", el més reaci a emprar, i fins i tot a deixar emprar el català a les seves pàgines, duu *sempre* -ho he comprovat durant molts mesos- més esqueles en català que en castellà. Però és molt trist que per contribuir a la normalització d'un diari ens hàgim de morir...

Interessaria catalanitzar seccions "normals" del diari, de les de molt de públic: política estatal o internacional, comentaris esportius, etc. També es poden introduir, com a primera passa important, suplementos en català com el que iniciàrem els participants en el Congrés de Cultura Catalana l'any 1976, amb el títol "La Columna de Foc", al diari "Última Hora" (el qual, per cert, fa actualment una gran tasca de promoció de la lectura en català, amb la seva "Enciclopèdia de Mallorca"), i que durà fins ben entrat l'any 1980. N'hauríem d'actualitzar l'enfocament i el contingut, però no hi ha dubte que un bon suplement setmanal -si és possible inclòs, com aquell, dins el cos mateix del diari, i si és possible un de diferent a cada diari- podria contribuir molt a la normalització, perquè acostumaria el gran públic a la lectura en català en llenguatge periodístic, que és de registre formal però més planer que el de la gran majoria d'obres literàries.

El llenguatge de la ràdio i la televisió

Ja vam comentar en el capítol XV que els mitjans de comunicació parlats són eines noves de difusió dels registres formals de les llengües de cultura entre les masses populars que abans hi tenien difícil accés. A més, l'extraordinària varietat de la seva temàtica fa que presentin una gamma molt rica de registres diferents: des del llenguatge col·loquial d'una enquesta de carrer fins al llenguatge científic d'un documental sobre medicina o ecologia, passant pel llenguatge neutre dels informatius –que tenen l'obligació de donar les notícies sense comentaris ni connotacions afectives–, el to protocol·lari de les activitats parlamentàries i la vivesa de les retransmissions dels partits de futbol o dels mítins electorals.

Tot això ha fet que aquests grans mitjans de comunicació de masses s'hagin constituït en models de llengua. Ja vam veure que a Anglaterra la BBC té una gran autoritat moral, que l'ha convertida en guia del llenguatge públic parlat. Al Quebec, Ràdio Canadà és la gran eina de difusió de les normes i recomanacions de l'*Office de la Langue Française*, i ha muntat un servei d'assessorament lingüístic obert al públic, que treballa amb gran intensitat. Vaig tenir ocasió de compartir amb els seus experts mitja jornada de la seva feina quotidiana, i vaig quedar admirada del rigor del seu treball lingüístic, de la supervisió que fan de la tasca de redactors i locutors i del seu servei d'assessorament al públic que els telefona constantment per fer consultes lingüístiques. Recordem que el Quebec, única regió monolingüe francesa del Canadà, ha aconseguit recobrar com a única llengua oficial el francès que, ofegat per l'anglès, havia quedat reduït a l'ús col·loquial –en varietat dialectal, naturalment, que era molt diferent del col·loquial de França–, de manera que l'esforç dels professionals de Ràdio Canadà té un mèrit enorme.

Els nostres professionals –ja ho vam dir– també han hagut de fer un gran esforç per posar en circulació un llenguatge parlat de registre públic oral. I aquesta feina no ha estat reconeguda com en el cas de llengües fortes com el francès o l'anglès, perquè el poble no reconeixia com a propi un tipus de llenguatge que no havia tingut ocasió de sentir mai –en canvi, accepta com a perfectament natural el registre parlat per la

TVE, que empra un castellà estàndard enormement diferent del col·loquial dialectal andalusí, per exemple.

Si comparem el llenguatge que s'empra actualment a la ràdio i la TV catalana, tant TV3 com TVE-2 i TVE-Balears (a València estan molt pitjor que nosaltres en aquest camp, però és d'esperar que la TVV, recentment inaugurada, assumirà el paper que li correspon en la normalització de la Comunitat Valenciana), amb el que es parlava fa deu anys en les poques emissions que es feien en la nostra llengua, s'ha de reconèixer que hem progressat enormement; i també s'ha de reconèixer i agrair als professionals d'aquests mitjans –formats tots ells en llengua castellana– l'esforç que han fet. Hi ha encara problemes, però estic segura que podran arribar a tenir la consideració de models i guies de llenguatge que tenen els seus col·legues d'Anglaterra o del Canadà.

De la relació i la coordinació de les assessories lingüístiques de tots aquests mitjans, entre elles i amb les autoritats acadèmiques –Institut d'Estudis Catalans i Universitats–, sortirà sens dubte el model definitiu del registre formal d'ús públic oral del català.